



TAKLİT ORİJİNALE KARŞI: CİNGÖZ RECAİ VERSUS SHERLOCK HOLMES

Seval ŞAHİN*

ÖZET

Bu makalede Peyami Safa'nın Server Bedi takma adıyla yazdığı ve 1928 yılında yayımlanan Sherlock Holmes'e Karşı Cingöz Recai serileri üzerinde durulmuştur. İncelemede Homi Bhabba, René Girard, Fredric Jameson ve Nurdan Gürbilek'in taklit ve orijinal ilişkisine dair yaklaşımlarından faydalanılmıştır. Cingöz Recai, Türk edebiyatında taklit ve orijinal ilişkisine farklı bir yaklaşım getirmiştir. Bu yaklaşımda yazarın kahramanı üzerinden ortaya koyduğu strateji bir taraftan Doğu-Batı meselesini gündeme getirirken diğer taraftan taklit ve orijinal ilişkisini sorgulamaya açar.

Anahtar Kelimeler: Peyami Safa, Server Bedi, Cingöz Recai, taklit, orijinal.

IMITATION AGAINST ORIGINAL: CİNGÖZ RECAİ VERSUS SHERLOCK HOLMES

ABSTRACT

In this article is carried out Cingöz Recai against Sherlock Holmes, which is published in 1928 by Peyami Safa using penname Server Bedi by way of taking into consideration Homi Bhabba, René Girard, Fredric Jameson and Nurdan Gürbilek's approach on imitation and original. Cingöz Recai is brought a different approach on the relationship between imitation and original by strategy created by the author's explanation about both the conflict of East-West and the imitation and original.

Keywords: Peyami Safa, Server Bedi, Cingöz Recai, imitation, original.

Server Bedi'nin Sherlock Holmes'ü/Maurice Leblanc'ın Herlock Sholmes'ü

Türk edebiyatının polisiye dizilerinden biri Peyami Safa tarafından Server Bedi takma adıyla 1924-1960 yılları arasında yazılan Cingöz Recai serileridir. Bu serilerin başkahramanı olan Cingöz Recai, zengin bir ailenin mensubu olarak dünyaya gelen, iyi bir eğitim alan, Amerika'da uzun süre kaldıktan sonra yurda döndüğünde hırsızlıklarına başlayan ve peşindeki polis Mehmed Rıza'yı her defasında alt etmeyi başaran, kendisini zenginden alıp fakire veren Arsen Lüpen misali bir "kibar hırsız" olarak nitelendirir. Ancak Cingöz sadece Arsen Lüpen misali bir hırsız değildir, o aynı zamanda Sherlock Holmes'den de birçok özellikler almıştır. Üstelik Cingöz Recai serilerinden biri 1928 yılında yayımlanan 15 kitaplık Sherlock Holmes'e Karşı Cingöz Recai serisidir.¹ Bu seride Sherlock Holmes, İstanbul polis teşkilatı tarafından Cingöz'ü yakalaması için İstanbul'a davet edilir. Sherlock Holmes ve yardımcısı Watson, beş ay kaldıkları İstanbul'da Cingöz'ün ezeli takipçisi başkomiser Mehmed Rıza ile birlikte Cingöz Recai'nin peşine düşerler ancak bir türlü onu yakalayamazlar. Holmes, İstanbul'a adım attığında emniyet müdürlüğü tarafından kendisine bir karşılama töreni düzenlenir. Trenden indiğinde şu şekilde tarif edilir: "Orada bir köşede iki kişi

* Yard. Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, elmek: seval_sahin@yahoo.com

¹ Bu serinin kitapları: 1- Kaybolan Adam, 2- Karanlıkta Hücum, 3- Han Baskını, 4- Yerin Dibinde Sesler, 5- Gece Tuzağı, 6- Ateşten Gözler, 7- Sekiz Adım Kala, 8- Al Kanlar İçinde, 9- Gece Kuşları, 10- İmdat, 11- Şeytanî Tuzak, 12- Sahte Sherlock, 13- Domuz Sokağı Vakası, 14- Polis Tuzağı, 15- Cingöz'ün Ziyafeti.

ayakta bekliyordu. Bunlardan biri, diz kapaklarından aşağıya kadar uzun, gayet bol, ağır İngiliz kumaşından mamul, murabba'lı bir palto giymiş, kasketini kaşlarının üstüne kadar geçirmiş, demir gibi metin, uzun burunlu, çenesi kuvvetli bir hareketle geriye çekik, ince dudakları arasında piposunu sıkıştırmış, fakat burnunun iki yanından çenesine doğru, oyulmuş bir şimşir gibi katı ve keskin iki çizgi uzanan, parlak ve nâfiz bakışlı, olduğu yerde kale gibi heybetli ve hareketsiz duran bir adamdı Sherlock Holmes!.." (Bedi, 1928a:4)

Sherlock Holmes, sadece Türk edebiyatında değil, Fransız edebiyatında da yerini alır. 15 Şubat 1905'te Fransa'da **Je sais tout (I Know Everything)** isimli bir dergi yayın hayatına başlar. Derginin editörü Pierre Lafitte, arkadaşı Maurice Leblanc'tan dergi için İngilizlerin meşhur kahramanı Sherlock Holmes'e Fransa'nın cevabı olacak nitelikte tamamen Fransız bir kahraman yaratmasını ister. Leblanc derginin 15 Temmuz 1905 tarihli sayısında ilk Arsen Lüpen hikâyesi olan **The Arrest of Arsène Lupin**'i yayımlar. Bu ilk hikâyede Arsen Lüpen, halihazırda meşhur bir centilmen hırsız olarak sunulur. Derginin Kasım 1905 tarihli sayısında Arsen Lüpen'in maceralarının tıpkı Sherlock Holmes gibi seri halinde sunulacağı ve bunların Fransa'nın Arthur Conan Doyle'a cevabı olacağı yazılır. Leblanc artık Fransız Conan Doyle'udur. Haziran 1906'da Leblanc, Sherlock Holmes'ü **Sherlock Holmes Arrives Too Late** adlı hikâye ile Arsen Lüpen ile karşı karşıya getirir. Conan Doyle'un avukatlarının müdahalesi üzerine sonrasında kahramanın adını Herlock Sholmes'e çevirerek Holmes ve Lüpen arasındaki maceraları yazmaya devam eder. Fransa'da yayımlanan ilk Arsen Lüpen ve Holmes hikâyesinde Holmes'ün Fransız okurlara tanıtımında onun bir İngiliz olarak Fransızlardan farklı olduğu üzerinde durulur. Sonrasında ise onun İngiltere'deki herhangi birinden farklı olmadığı, Londra'da her gün karşılaşılabilecek bir İngiliz görünümünde bulunduğu söylenir. (Drake, 2009: 109-110)

Leblanc'ın tipik bir İngiliz ve Fransızlardan farklı yönleriyle sunduğu Holmes'e paralel bir durum Server Bedi'nin sunumunda da vardır. Leblanc'ın eserinde Arsen Lüpen kendisini yakalamak için Herlock Sholmes'ün görevlendirilmesinden neredeyse gurur duyar. İki arasındaki düello eşsiz olacaktır, üstelik bu sadece ikisi arasında bir düello değildir: "Arsen Lüpen Herlock Sholmes'e karşı... Fransa İngiltere'ye karşı... Sonunda Trafalgar'ın intikamı alınacak... Zavallı adam! Benim hazırlandığımdan haberi yok.." (Leblanc, 2004: 63)

Server Bedi'nin Sherlock Holmes'e karşı Cingöz Recai serisinde yazarın Holmes'ü ilk tanıştığında tıpkı Leblanc'ın tanıtımında olduğu gibi bir düello göndermesi vardır. Holmes'ü karşılamaya gelenler arasında sadece emniyet müdürlüğü mensupları değil halk da vardır. Garda bulunan halk arasında trenden inen bu ilginç kıyafetli kişinin Holmes olduğu hemen kulaktan kulağa yayılmaya başlar, onun yürüyüşüne, kıyafetlerine, davranışlarına herkes pür dikkat kesilir. Otomobiline bindiğinde onu görmek için birbiriyle yarışır. Ancak büyük İngiliz dedektifi bunlara karşı kayıtsız kalmayı tercih eder. Ne de olsa onun bir işi vardır: Meşhur hırsız Cingöz Recai'yi yakalamak. Bu meşhur hırsızın adını o da duymuştur ve başarıları arasına Cingöz'ü yakalamayı da eklemek için İstanbul'a gelmiştir ve bir an önce işe koyulmak ister.

Bu sahnede Holmes'ü karşılamak için tren garında bekleyen halk düşüncesi ilgi çekicidir. Burada halkın Holmes'e olan merakı aslında Türk edebiyatına taşınan bu İngiliz kahramanı seyreden bir kitleyi temsil eder. Bu kitle, kitaplardan okuduğu kahraman ile karşılaşmak için can atar. Böylece hem halk hem de İngiliz dedektifi Holmes ile Türk polisinin diyalogu da başlamış olur. Emniyet müdürlüğü, Mehmed Rıza, Holmes'ü uzaktan izleyen Cingöz ve okuyucu kitlesi aynı sahnede yer alır. Postmodern romanın yazar ve okuru bir araya getiren modeline benzer bir şekilde bu sahnede okuyucu kitlesi, onu besleyen kaynaklar, taklit eden insanlar bir araya toplanmıştır. Holmes, kesinlikle çok önemli biri olarak karşılanır, bir sinema yıldızı gibidir. Bu yıldız, kendisine ilgi gösteren ve onu görmek için oraya toplanan halka ilgi gösterme gereği duymaz. Burada, çelişen bir şey vardır: Popüler kültür ürünlerinin göz önünde olmayı sevdiiren yapısına karşılık Holmes, bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

göz önünde olma durumundan uzak durmaya çalışıyor gibidir. Ancak bu çelişkiyi açıklayan durum, Batıdan örnek alınan polisiye türünün taklidini ürettiği ülkeye attığı adımdır. Sonuçta orijinal olan odur ve Holmes'ün kendi orijinalinde bulunan kibrin burada taklide karşı yöneltilen bir kibir olduğu açıktır.

Server Bedi'nin Sherlock Holmes tasvirine karşılık Leblanc, onu şu şekilde tarif edecektir: "Herlock Sholmes her gün rastlayabileceğiniz biriydi. Elli yaşlarındaydı; yaşamını muhasebe defterine adanmış namuslu bir memurdan farkı yok gibiydi. Kızıl favorileri ve sinekkaydı tıraşı, öne çıkık çenesiyle sıradan bir Londra'lı sanırdınız; eğer canlı ve keskin bakışlarıyla insan ruhunu okuyan gözleri olmasa... (...) zeki, ileri görüşlü, gözlemci, içgüdülerini kullanmasını bilen bir fenomen! Doğa, sanki eğlenmek istercesine, hayal gücümüzü zorlayan, dünyanın en ünlü kriminalistleri sayılan Edgar Allan Poe'nun Dupin'yle Gaboriau'nun Lecoq'undan da daha olağanüstü, daha yetenekli birini yaratmıştı. Onu bütün dünyada ünlü kılan maceralarını okuduktan sonra insanın kendi kendine 'Acaba şu Herlock Sholmes bir efsane mi, bir kahraman mı, yoksa örneğin Conan Doyle gibi bir romancının uydurduğu bir tip mi?' diye sorası geliyor. (Leblanc, 2004: 65-66)

Leblanc'ın tasvirinde Holmes sıradan bir İngiliz görüntüsündedir. Server Bedi'de ise kıyafetinden duruşuna kadar diğer insanlardan ne kadar farklı olduğu üzerinde durulur. İlkinin sıradanlık üzerinden kurduğu tarif diğerinde farka dönüşür. Her iki halk, Fransız halkı da Türk halkı da Holmes'ün maceralarını okumuştur ve ona hayrandır. Ayrıca her ikisi için de o gerçek bir kahramandır. Bu şekilde Holmes, bir kurgunun içinden başka kurguların içine sızmayı başarmıştır. Leblanc'ın kitabında Holmes, mücevheri çalınan aile tarafından çağrılır, Server Bedi'de ise bizzat polis teşkilatı tarafından. Leblanc, Holmes'e Lüpen'i yakalattır ancak müfettiş Ganimard onu elinden geçirir. Server Bedi'de ise Holmes, Cingöz'ü yakalamaya çok yaklaşacak ancak asla yakalayamayacak, onun karşısında yıllardır peşinde olan başkomiser Mehmed Rıza'dan bir farkı kalmayacaktır. Zaten Cingöz'ün Arsen Lüpen'den daha zeki olduğunu Holmes ve Watson bizzat kendileri yer yer dile getireceklerdir. Böylece Server Bedi, aslında daha sonra yazacağı **Arsen Lüpen İstanbul'da** (1935) romanının alt yapısını hazırlar. Zaten Holmes daha önce Lüpen ile karşılaştığına göre Lüpen ve Cingöz'ü karşılaştırarak onu sadece Holmes'e değil Lüpen'e de üstün kılacaktır.

Her iki eserdeki farklılardan biri Arsen Lüpen'in peşindeki müfettiş Ganimard'a oranla Mehmed Rıza'nın çok daha zeki bir polis olmasıdır. Nitekim Cingöz de sık sık onun zekâsını övmekten geri kalmaz. Leblanc'ın Watson'ı, Conan Doyle'a oranla oldukça aptal bir karakter olarak çizmesine rağmen Server Bedi, neredeyse Conan Doyle ile eşit davranır ve onu sadece bir yardımcı olarak kılar. Ayrıca okurun anlayamadığı ve kafasındaki soruları Holmes'e sorma işlemini görmesi ve bu nedenle okuru temsil eden Watson'ın görevini burada Mehmed Rıza alır. Öyle ki neredeyse Holmes'ün asıl yardımcısı o olmuş gibidir.

Mehmed Rıza, Holmes ve Watson'ı Pera Palas'a yerleştirdikten sonra hemen o günlerdeki taze bir olayı anlatmaya başlar: Millî şirketlerden birinin genel müdürü şirkete ait işlerin düzenlenmesi için Londra'ya gitmiştir. Oraya ulaştıktan sonra ailesine bir telgraf çekmiş, bu telgraftan bir süre sonra da Londra'daki Osmanlı Bankası İstanbul'a bir telgraf çekerek genel müdür Nafiz Bey'in İstanbul Osmanlı Bankası'na yatırılmış elli bin lirası için bir ödeme emri istemiştir. Para, Nafiz Bey'e teslim edilmiştir. Ancak İstanbul'daki aileye bu konuda bir cevap gelmemesi aileyi kuşkulandırmış ve bunun üzerine polise başvurmuşlardır. Mehmed Rıza bu olayda Cingöz'ün payı olduğundan şüphelenmektedir. "Bu şeytan zekâlı ve harikalı serseri, İstanbul'da senelerden beri büyük bir teşkilat ile çalışan, zabıtayı uğraştıran, birkaç defa yakalandığı halde kurtulan ve nihayet Amerika'ya kaçan fevkalade bir mahlûktur. Bu vakanın onun eseri olduğu muhakkaktır. Böylece Amerika'dan tekrar İstanbul'a geldiği anlaşılıyor" (Bedi:

Turkish Studies

1928a, 6-7) Zaten Holmes ve Watson, Cingöz'ün ününü duymuşlardır, hatta Cingöz Amerika'da bile tanınmaktadır.

Cingöz ve Holmes'ün yüz yüze karşılaşmaları **Karanlıkta Hücum** kitabında olur. Bu dizinin ilk kitabı olan **Kaybolan Adam**'da telefonla konuşmuşlardır. İlk karşılaşmayı Server Bedi şöyle anlatacaktır: “Salona girdikleri vakit, Cingöz hala piyano çalıyordu. Gürültüyü işiterek başını oda kapısına çevirince gülererek ayağa kalktı ve kahkahalarla bağırarak mükemmel bir İngilizce ile:

- Oooo! Buyurunuz Mister Şerlok Holmes! Buyurunuz, Mister Watson! Aşkolsun Rızacığım, kıymetli dostum, ne iyi ettin de bu sevimli misafirleri getirdin. Yalnızlıktan canım sıkılıyor ve piyano çalıyordum, dedi.

Cingöz, ayağa kalkarak, arkasını, bitişik odanın kapısına dayadı ve kollarını göğsü üstünde kavuşturarak yüzüne tevcih edilen üç revolver namlusuna da gülererek baktı:

- Dehşet, canım, dehşet! Üç tane! Şaka değil! Sanki bir tanesi adam öldürmeye kifayet etmezmiş gibi! Şerlok Holmes! Harikulade bir mahluksunuz! Nihayet bana tevkif edilmek zevkini veriyorsunuz. Bütün emeklerim boşa gitti. Nafile yere gazetelere ilan vererek kıymetli bir çift küpeyi satılığa çıkardım.” (Bedi 1928a: 13-14)

Şeytanî Tuzak vakasında Cingöz Recai bizzat kendisi Holmes'ün ayağına gider. Burada yazar onu şu şekilde anlatacaktır: “Şerlok Holmes, mensup olduğu kavmin mertlik, vakar, ulüv-i haslet gibi ahlâk ve seciyesine mâlik bir adam olduğu için, ayağına kadar silahsız ve tek başına gelmek cesaretini gösteren ve hususiyle kendisine bir sirkat vakası haber veren düşmanını kancıkça yakalamaya kalkmamıştı. Vaktiyle bir kere Paris'te iken Arsen Lüpen'le Şerlok Holmes arasında böyle sahneler olmuştu. İngiliz polis hafiyesi, aylardan beri peşinde koştuğu Arsen Lüpen'le kaç defa karşılıklı oturarak konuşmuş, fakat onu tevkif edecek vaziyette bulunmamıştı.” (Bedi, 1928i:11) Söz konusu karşılaşma sahnesi şudur: “Bu iki adamı karşı karşıya oturur görmek gerçekten de bir sansasyondur; ikisi de dirseklerini masaya dayayarak öyle bir tartışmaya girişmişti ki; ikisi de kah düşünüyor, kah zor bir problem çözüyor, kah ihtilafli bir nokta üzerinde anlaşılıyordu. İkisi de bu buluşmanın keyfini çıkarır gibiydi.” (Leblanc, 2004: 67)

İstanbul'da Holmes, Cingöz Recai ile 15 farklı vaka yaşar. Bunların çoğunda Cingöz, Holmes'ün dikkatini asıl hileden farklı bir yere kanalize ederek onu alt eder. Zaten daha serinin ilk kitabı olan **Kayıp Adam**'da Cingöz “Safa geldiniz Sherlock Holmes” imzalı bir not bırakarak savaşı başlatmıştır. Bir savaş başlamıştır ama bu savaşta Holmes, dünyanın en ünlü ve en zeki dedektifi olma özelliğini kaybetmiştir. Aslında Cingöz onun önüne çok karmaşık olaylar sunmaz. Olayların her biri karmakarışıkmiş gibi gösterilse de Conan Doyle'un dedektifinin bu sorunların üstesinden kolaylıkla gelmesi beklenirken her seferinde başarısızlığa uğrar. Yaşadığı durum bir büyülenme gibidir. Bu büyülenme onun gözlerini kör ederek daha da başarısız olmasına neden olur. Onun delici bakışları insanları tahlil etmede ve izlerden yola çıkarak takip etmekte işe yarar ancak onu bir türlü sonuca ulaştırmaya yetmez. Bu vakalar sırasında Holmes, Cingöz'ü hep Arsen Lüpen ile karşılaştırır. Üstelik Holmes'ün kibrinden eser kalmamıştır. O yenilmez ve kendine aşırı güvenen büyük zekâ sıradan insanların uzağındaki kişi büyük Türk hırsız Cingöz karşısında hem delici ve keskin bakışlarından hem de kibrinden bir anda arınıverir. Her ne kadar Cingöz'e kızsada onu takdir etmekten geri kalmaz. Gerçi onu yakalamayı başaramayınca bir ara bunalıma girer ve ona bir tuzak kurar. **Polis Tuzağı** vakasında Holmes Edirne'deki polis teşkilatını görmek için gittiği haberini yayımlattıktan sonra gazetelere meşhur ve çok değerli bir mücevherin İstanbul'a geleceğini ve sergileneceğini haber olarak yazdırır, ancak Cingöz bu tuzağa düşmez. (Bedi, 1928i) Burada ilgi çekici olan özelliklerinden biri yalnız çalışan, polislerden çok da hoşnut olmayan Holmes'ün Mehmed Rıza ile çalışmanın yanısıra İstanbul polis teşkilatı ve ıslahı ile de sık sık ilgilenmesidir. O bu tür işlerden nefret eder. Leblanc da onu Paris'te Arsen Lüpen'in peşine

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

takmıştır ama Paris Polis Teşkilatı'nın ıslahı konusunu hiç dile getirmemiştir. Burada Server Bedi'nin tavrında Cingöz'ü yakalayamıyorsa hiç olmazsa Polis Teşkilatı'na bir faydası dokunsun gibi bir tavır da düşünülebilir.²

Holmes'ün Cingöz'ün peşinde aciz kalmasına Server Bedi'nin gönlü razı olmadığından olsa gerek onun başarısızlığını çoğunlukla İngiliz ve Türk terbiyesinin farklı olmasına bağlar. Örneğin **Han Baskını** vakasında Cingöz bir dükkanın bodrumuna saklanmıştı ama dedektif aldığı İngiliz terbiyesi sebebiyle bütün dükkanları aramayı doğru bulmaz. (Bedi, 1928c) Aynı şekilde **Şeytanî Tuzak** vakasında da otelde saklanan Cingöz'ü bulmak için bütün otelin aranmayacağı düşüncesindedir. Onun bu asil İngiliz terbiyesinin farkında olan Cingöz de bu durumdan yararlanmaktan kaçınmaz. (Bedi, 1928i) Server Bedi'nin kibar Holmes'üne karşılık Leblanc'ın Holmes'ü hiç de kibar değildir. İnsanların bürosuna dalar, hatta biletsiz trene binmekten bile çekinmez.

Holmes'ün Cingöz'ü yakalayamamasının nedeni Cingöz'e göre aslında olayların çok basit olmasıdır. Mehmed Rıza'nın tabiriyle Cingöz'ün yöntemleri Kolomb'un yumurtası gibidir. Kılık değiştirmesi, gazetede sahte ilanlar yayımlaması gerçeği çarpıtmak için onu çete üyelerine aratması ya da başka bir tarafa yönlendirerek asıl soygunlarını yapması, hep böyledir. Şüphesiz Holmes bunlardan çok daha karmaşık vakaları çok daha kolay bir şekilde çözmüştür. Öyle ki onun, sadece odasında oturup gelen kişiyi dinleyerek çözdüğü vakalar bile varken burada sürekli şaşkın bir şekilde dolaşır. Onun asıl simgesi olan pelerini, kasketi ve piposu bile Cingöz tarafından çalınır. Bunları kendisinin kılığına girerek soygunlarında ya da kaçmalarında Cingöz'ün kullanabileceğini aklından bile geçirmez. Kıyafetleri çalındığında Watson'a şöyle der: “Aziz dostum 36 senelik meslek hayatımda ilk defa paltosuz, kasketsiz ve piposuz sokağa çıkıyorum.”

Cingöz öncelikle onun simgesini parçalamıştır. Topraklarında güneş batmayan ülkenin Doğudaki başarısızlığının ilk hamlesi buradadır. Sonra o kadar basit olaylarla karşılaşır ki önce onun bilimden ve rasyonalizmden başka bir şey düşünmeyen zekâsı sonra da her şeyi derinden gören, sıradan bir insanın örneğin Watson ya da okurun göremeyeceği ayrıntıları gören bakışı ortadan kaybolur. Türkiye ve İngiltere karşılaştırmalarında, suç oranı bakımından İstanbul'un da Londra'dan farklı olmadığını söyler. **Kaybolan Adam** vakasında Londra'daki bir yazarın ya da tarihçinin düşüncelerini değil manifatura taciri Mister Hudson'un düşüncelerini hatırlar: “Türkler çok zeki, terakkiye çok müsait. Şarka Garp medeniyetini, Garba Şark medeniyetini neşrecek millettir.” demişti. Bunun doğruluğunu görüyorum. Evvela yüksek kabiliyetli zabıta memurları olduğu muhakkaktır. Fizyonomi ilmine inandığım için bu akşam tanıştığım polis müdürüyle Mehmed Rıza'nın âteşin bir zekâ ve idare kabiliyetine mâlik olduklarını anladım. Diğer taraftan Cingöz Recai denilen hırsızın Paris'te bizi üç sene peşinden koşturan Arsen Lüpen'den aşağı kalır yeri yoktur. Hatta iki zıt cephesinden de aynı görünen esrarlı vakayı tertip itibarıyla Cingöz, Arsen Lüpen'e tefrik ediyor gibidir.” (Bedi, 1928a: 9)

Leblanc için ise Holmes'ün karşısına çıkan en müthiş suçlu Arsen Lüpen'dir: “Bak azizim, Arsen Lüpen gibisi hiç karşımıza çıkmadı. Herif ardında hiçbir iz bırakmıyor.” (Leblanc, 2004: 78-79) Cingöz Recai'nin zekâsı kendisini göstermiştir, ancak bir de Türk Milleti olarak nasıl çalışkan, yardımsever ve zeki bir millet olduğumuzu göstermek gerekmektedir. **Sekiz Adım Kala** vakasında Holmes ile birlikte Cingöz'ün peşine düşen Mehmed Rıza, bindikleri arabadaki şoföre “milletimizi utandırmayalım” der. (Bedi, 1928f) Gerçekten şoför, Mehmed Rıza'yı utandırmaz ve ne kadar akıllı, çalışkan bir Türk milleti ferdi olduğunu Cingöz'ü yakalamak için elinden gelen gayreti harcayarak Holmes'e gösterir. Holmes'ün Cingöz hakkındaki bir başka gözlemi, onun her ne kadar

² Holmes'un diğer ülkelerde de birçok kopyası üretilmiştir. Örneğin Hindistan'daki kopyası hakkında bkz. Suchitra Mathur, “Holmes' Indian Reincarnation: A Study in Postcolonial Transposition”, ed. Christine Matzke-Susanne Mühleisen, *Postcolonial Postmortems*, New York, 2006, pp. 87-108.

yabancıları yakından tanısa da ülkesini sadece kendisinin soyabileceğidir. Cingöz, **Şeytanî Tuzak** vakasında, asla İtalyan bir hırsızla çalışamayacak kadar millî duygularına bağlı olduğunu söyler. (Bedi, 1928i)

Hayranlık ve Zekâ Dolu Bir Savaş

Cingöz ile Holmes arasındaki savaşı bir ulusal alegori olarak okumak mümkündür. Daha Holmes'ün İstanbul'a ilk adımını attığındaki sunum bunun göstergesidir. Dünyanın en meşhur dedektifi ile en zeki hırsızlarından ünü yurt dışına taşımış Türk hırsız Cingöz Recai'nin İstanbul'da bir kavgaya tutuşacağı açıktır. Bu kavgada dedektif savunmada hırsız saldıradır. Sonunda mat olan da her seferinde dedektiftir, ama bu sıradan bir dedektif değil dünyanın en zeki dedektifi Sherlock Holmes'tür. Gelişmiş, sanayi devrimini geçirmiş İngiltere onun aracılığıyla Doğuya gelmiştir. Bu hikâyelerin yazıldığı dönem ise İngiltere de dahil olmak üzere savaş kazanmış bir milletin mensubu olan Türk milletinin zenginden alıp fakire veren kahraman hırsızın maceralarının yazıldığı bir dönemdir. Yazarı ise sadece burada değil birçok romanına Server Bedi imzasını atan, Server Bedi imzasını hikâye ve romanlarda Peyami Safa imzasından daha çok kullanmıştır, yazdığı romanlarda Doğu-Batı meselesi öne çıkan meşhur Türk yazarı Peyami Safa'dır.

Nurdan Gürbilek, **Kör Ayna Kayıp Şark**'ta, Peyami Safa'nın romanlarını ikili karşıtlıklar üzerinde kurduğunu, onun Doğu ve Batıyı karşıtlık olarak sunarken her iki dünyanın farklı kültürel unsurlarını göz önüne getirdiğini; bu nedenle Peyami Safa'nın eserlerinin Frederic Jameson'un ulusal alegori kavramıyla okumaya iyi bir örnek olduğunu söyler. (Gürbilek, 2004: 75-96) Gürbilek'in Peyami Safa'nın Server Bedi takma adıyla yazdığı eserleri göz önünde bulundurmadan sadece Peyami Safa adıyla yayımladığı eserlerden yola çıkarak yaptığı bu saptama Server Bedi adıyla yazdığı bu dizi için de geçerlidir. Burada Batılı erkeği Sherlock Holmes, Doğulu erkeği ise Cingöz Recai temsil eder. Fakat bu defa soru, açık bir şekilde Doğu mu yoksa Batı mı diye sorulmamıştır. Tıpkı Peyami Safa'nın Peyami Safa imzasıyla yayımladığı eserlerinde olduğu gibi Doğu'nun kazanacağı zaten bellidir.

Server Bedi'nin 15 kitaplık bu dizi boyunca her seferinde Holmes'ü başarısız kılması ve Cingöz'ü milliyetçi bir hırsız kimliğiyle ortaya koyması daha baştan Doğunun savaşı kazanacağına delildir.

Holmes'ün simgesi olan paltosu, piposu ve kasketi Cingöz tarafından çalınır ama o zaten İstanbul'a olmazsa olmaz iz sürme aletini, pertavsazını getirmeyi de unutmamıştır. Bütün bu olaylar boyunca da hiç pertavsaz kullanmayı düşünmez, çünkü o, Cingöz'ün zekâsı karşısında büyülenmiştir. Bu büyülenme yenilgiyi kabul etmenin bir şeklidir. Büyülenmiş bir göz artık göremez, körleşmiştir. Cingöz, olağanüstü hırsızlıklarıyla onu hem büyülemiş hem de şaşkına çevirmiştir. Rasyonel akıl, Holmes'ün rasyonelliği temsil eden akli tutulmuştur. Aklın olmadığı yerde Holmes de sıradan bir insana dönüşmüştür. Artık onun da Watson'dan bir farkı yoktur. Cingöz'ün akli ondan daha üstün gelir. Hiçbir şekilde soğukkanlılığını kaybetmeyen Holmes, onu yakalayamadığı için bunalıma girer. Bu durumu Watson fark eder: “Evet Holmes, İstanbul'a geldiğimizden beri ben sizin hâlinizde mühim bir değişiklik görüyorum. Geceleri tam vaktinde uykunuz gelmiyor, yatağa girmemek için bahaneler arıyorsunuz. Eskisi kadar iştihâli yemek de yemiyorsunuz. Vaktiyle günde on bir defa doldurduğunuz piponuzu şimdi on dokuz defa dolduruyorsunuz. Eskisinden fazla pipo içiyorsunuz. Sabahları uyandığımız vakit, eskiden güzel bir hayata başlamaya emin bir adam gibi, tatlı bir kahkaha attığınız hâlde, şimdi ekseriya kuru bir öksürük bırakıyorsunuz. Bu değişiklik yalnız uzvî hayatınıza da münhasır değildir. Hatta muhakkak ki, maneviyetiniz de bir teşevvüşün mahsulüdür, neşeniz azalmıştır, kendinize eskisi kadar güvenmiyorsunuz ve bütün dünyanın mağrur Sherlock Holmes'ü, İstanbul'da kendini küçük görmeye başlamıştır. Bu kadar mütenevvi değişikliklerin hakikatte bir tek sebebi vardır, o da müstereken dehasına iman ettiğimiz Cingöz Recai'ye karşı ducâr olduğumuz.” (Bedi, 1928c: 3-4)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Holmes, buna şöyle cevap verir: “Evet sözlerinizin içinde inkar edebileceğim hiçbir hakikat bulmak mümkün değildir. Cingöz Recai denilen kudretli serseriye karşı aczim beni hakikaten çok kederlendiriyor, Watson.” (Bedi, 1928c: 4)

Holmes’ün Cingöz ve Arsen Lüpen karşılaştırmaları sonraki vakalarda da devam eder: “Watson! Paris’te Arsen Lüpen’in bizi aylarca nasıl uğraştırdığını bilirsiniz. Fakat İstanbul’a geldiğim şu iki ay zarfında Cingöz Recai’nin bana döktürdüğü ter daha fazladır. Zira bu Cingöz Recai İngiliz usulleri kullanan bir Latin dehasıdır. Anglo Sakson ve Latin ırklarının bütün seciyeleri bu adamın şahsında ictimâ etmekle beraber Türklere mahsus fevkalade cesaret, tehlikeden yılmamak, mükemmel projeler tertip etmek kabiliyetini doğuran cevval bir muhayyile de inzimâm ediyor.” (Bedi, 1928: 15)

Holmes’ün Cingöz’deki “harikuladelikleri” tarif edişinde Cingöz’ün Doğu ve Batının her ikisinin de üstün taraflarını kendisinde toplaması ön plana çıkar. Cingöz, bir karışımdır ama bu karışımda Batıyı tehdit eden bir gölge saklıdır. Bu gölge, Holmes’ü huzursuz eder ancak Holmes, ona hayran olmaktan da kendini alamaz. İşte tam da bu noktada Homi Bhabha’nın bahsettiği anlamda “aynı ama tamamen değil” söylemi hakim duruma geçer. (Bhabha, 1984: 126) Bu noktada Cingöz’ün Holmes açısından bakıldığında rahatsız edici tarafı tam da “aynı ama tamamen değil”dedir. Holmes de farkındadır ki Cingöz bir anlamda onun taklididir ama bu taklit tamamen aynı değildir, çünkü Cingöz ondan daha zekidir ve o, bunu kabul etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca yine Holmes açısından bakıldığında Cingöz sadece kendisinin değil Arsen Lüpen’in de taklididir, fakat onun Lüpen’den daha iyi olduğunu kabul etmek zorunda kalır. Dolayısıyla Cingöz’ün varlığı her iki kahraman açısından bir tehlike teşkil eder, çünkü burada yazar, taklit söylemi için bir strateji geliştirmiştir. Nitekim stratejinin kendisi Nurdan Gürbilek’in Fredric Jameson’un ulusal alegori söyleminden yola çıkarak yazdığı makaleyi hatırlatmaktadır. Burada tam da Jameson’ın söylediği gibi ulusun yazgısı ile kahramanın yazgısı birleşir (Jameson, 2008: 365-396). Kahraman taklit ettiği kahramanları aynı kitap içinde yer alan bir serüvende alt ederek “ulusal alegori”yi ortaya çıkarır ki bu durum Peyami Safa’nın Peyami Safa adıyla yayımladığı romanlardaki karşıtlık sonucu ortaya koyduğu ulusal alegori ile benzer bir duruma denk gelir. Fakat burada tekrar Bhabha’nın söylediği “aynı ama tamamen değil”i hatırlamak yerinde olacaktır ya da benzer bir şekilde Franco Moretti’nin sözünü ettiği retorik ve toplumsal inceleme arasındaki ilişkinin: “Edebiyat-dışı bir olgunun önemli veya önemsiz olması, onun bir metnin ‘nesnesi’ ya da ‘içeriği’ olup olmamasına değil, değerlendirme sistemlerinin, dolayısıyla da retorik stratejilerinin şekillenmesinde ne derece etkili olduğuna bağlıdır.” (Moretti, 2005: 31) Bu dizide, her iki kahramanın karşı karşıya getirilmesi, Peyami Safa’nın Doğulu erkek ile Batılı Türk erkeğini karşı karşıya getirmesinden farklıdır. Burada her iki edebiyatın kahramanları karşı karşıya gelmektedir, böylece Server Bedi, doğrudan taklidin kaynağındaki kahramanı saf dışı bırakmaktadır. Peyami Safa imzasıyla yazılan romanlar yanlış Batılılaşmış Türk erkeğini konu edinirken Server Bedi adıyla yayımlanan bu dizi, doğrudan Batı’nın taklidi olduğu söylenen yerli kahramanı orijinaliyle karşı karşıya getirerek kaynağın kendisini, Holmes’ü etkisiz duruma getirir.

Holmes’ün Cingöz hakkındaki düşünceleri Şinasi’nin “Asya’nın bıkır-i fikri ile Avrupa’nın akl-ı pirânesi”nin birleştiğinin kanıtıdır. Bir Batılı tarafından bu düşünce Cingöz’ün şahsında dile getirilmiş olmaktadır. Avrupa’nın bilimi ve Asya’nın, özellikle bunlar içinde Türklerin cesareti birleşmiştir. Cingöz’ün başarılı olmasının sebebi de budur. Bilim ve cesaretin birleşme noktası onda vücut bulmuştur. Bu durumda Holmes için Türk aydınının kafasını meşgul eden Doğu-Batı sorunu artık bir Batılı için hem de rasyonelliği kendisine ilke edinen bir Batılı için sorun olmaktan çıkmıştır. Batı karşısında duyulan gecikme diye bir şey artık söz konusu edilmeyecektir. Cingöz sayesinde tüm dünyaya ün salan bir kahraman tarafından bunların dile getiriliyor olması Doğu-Batı sorununun hem Batı hem de Doğu için çözüldüğünün bir göstergesidir. Burada edebiyat bunu, Bhabha’nın belirttiği gibi “aynı ama tamamen değil” söylemini bir stratejiye dönüştürerek

Turkish Studies

gerçekleştirir. Üstelik bunu yaparken René Girard'ın üçgen arzu kavramındaki üçgen'in uçlarından birini oluşturan dolayımlayıcıyı ortadan kaldırarak bu stratejiyi tamamen kaynağa yöneltir “Eğer bir birey, bir başkasını herhangi bir şeyi ele geçirirken taklit ederse, sonucun rekabet ya da çatışma olması kaçınılmazdır (...) rekabet belli bir yoğunluğun ötesine geçtiğinde, çatışan taraflar olarak nesnelere artık göremez olur ve onun yerine birbirleri üzerinde odaklanarak *prestij rekabeti* (vurgu benim) adı verilen çekişmeye tutulurlar.” (Girard, 2007: 13) Burada söz konusu olan her iki kahramanın gerek Lüpen gerekse Holmes'ün aynı eylem üzerinde hareket ederlerken her seferinde Cingöz'e yenilmesidir. Yani prestij rekabetini Cingöz kazanır. Karizması ve uluslararası alanda var olmaya çalışarak şöhretini artırması onu diğerlerine oranla daha prestijli bir hale getirmiştir.

Server Bedi yazdığı Sherlock Holmes serisinde Conan Doyle'un yazdığı Sherlock Holmes'ten etkilenmiştir. Zaten Holmes ve Cingöz Recai ortak özellikler taşımaktadır. Her ikisi de yakıcı bakışlara, son derece üstün bir zekâyâ sahiptir ve bakışları sayesinde nesnenin onlarda bıraktıkları izleri hemen fark edebilirler. Holmes'ün bakışları çok keskindir ve herkes hakkında hemen bilgi sahibi olmaktan ve bu bilgiyle onları şaşırtmaktan geri kalmaz. Oteline ondan yardım istemeye gelen kuyumcu Muratyan'a söyledikleri keskin bakışlarının varlığının kanıtıdır: “Sizde astım-zîk-i nefes hastalığı var. Buna rağmen morfin kullanmakta hata ediyorsunuz; ihtimal zevcenizle yakın vakitten beri aranızda husûle gelen ihtilâf size keder veriyor ve morfin kullanarak teselli buluyorsunuz, fakat bu yanlış bir harekettir ve çok zararını görürsünüz.” (Bedi, 1928b: 5) Holmes, tespitleri karşısında şaşırın Muratyan için açıklamalar yapar ve delillerini tek tek ortaya koyar. Cingöz Recai'nin bir laboratuvarının olması gibi Holmes de derin bir kimya bilgisine sahiptir. Ayrıca her ikisi de iyi keman çalar. Gerçi Holmes ve Cingöz arasındaki benzerlikleri ilk Cingöz Recai serisinde biraz öğreniriz ama asıl benzerlikler daha sonraki kitaplarda ortaya çıkacaktır. Yazar, Holmes ile karşı karşıya geldikleri bir seride benzerlikleri vermeyi tercih etmez. Gerek Cingöz gerekse Holmes'ün yazdığı kitaplar vardır. Bunlar genellikle teknik konularla ilgili kitaplardır ve yabancı dillere çevrilerek ilgi görmüştür. Holmes'ün gazetelere makaleler yazması gibi Cingöz de makaleler yazar.

Holmes ve Cingöz arasındaki benzerlikler birbirlerine nasıl tuzak kuracakları konusunda onlara yardımcı olur. Zaman zaman Holmes, Cingöz'ü tuzağa düşürür, hatta Cingöz'ün evine kadar gitmeyi bile başarır, fakat her seferinde onu elinden geçirir. Cingöz'ün kaçma konusunda ortaya koyduğu iki yöntem vardır: İlki elektrikleri söndürüp hemen ortadan kaybolması, ikincisi Holmes ve Mehmed Rıza'nın geleceğini önceden haber alıp adamlarına gerekli talimatları vererek onları kandırmayı başarması.

Holmes sadece delillerle hareket eden bir dedektiftir. Oysa Cingöz her zaman akılla hareket etmez, onun için sezgiler de önemlidir. Yer yer sezgilerinin öne geçtiği bile olur. Holmes'ü alt etmesini sağlayan üstünlüklerinden biri de sezgileridir.

Holmes'ün yöntemlerinin başında geriye doğru akıl yürütme ve deliller aracılığıyla varsayımlar içinden aralarında en olası bulunanı öne çıkarma gelir. Fakat Cingöz söz konusu olduğunda her şey o kadar hızlı gelişmekte ve Cingöz sorun üzerine yeni sorunlar çıkarmaktadır ki geriye akıl yürütme yöntemi ve varsayımlar ona ulaşmak için yeterli olur ancak yakalama söz konusu olduğunda işe yaramaz hale gelir. Her ikisi de kılık değiştirmekten ve tuzaklar kurmaktan hoşlanır. Cingöz'ün kaçmayı başarma sebeplerinden biri teknolojidir. Teknolojik bir şaheser olan evi ve suç dünyasının son moda nesnelere en kötü zamanında imdadına yetişir ve kaçmasına yardım eder. Kılık değiştirmesi ve bu konuda iyi olması da onun kaçmasını kolaylaştırır, fakat asıl önemlisi örneğin **Sekiz Adım Kala** vakasında kıyafetinin kibarlığı sebebiyle polislerin aradığı kişinin o olamayacağı düşüncesidir. Kibarlık da onun kaçmasına yardım eden bir unsur olur. (Bedi, 1928f)

Cingöz, sadece zekâsı ve Holmes'ü alt ederek sadece Doğu-Batı sorununu çözmekle kalmaz, Batının meşhur kahramanını kendisine hayran ederek öne geçer. Bunu Cingöz'e gelene kadar Kara Murat'lar, Tarkan'lar gerçekleştirebilmiştir. Bizans'ın bileğini büken, Bizans ordularını tek başına alt eden kahramanların yerine zekâ ve yeteneğiyle Batının “en zeki” kahramanını alt eden yeni bir Türk kahramanı ortaya çıkmıştır: Cingöz Recai. Ötekilerin bilek gücünün ağır basmasına karşılık bu yeni Türk kahramanın zekâsı ön plana çıkarılmaktadır. Bu kahraman, mükemmeldir. **İmdat** vakasında Cingöz'ün oynadığı oyun ile ilgili olarak Holmes, Watson'a şöyle der: “Hilenin mükemmel olduğunu itiraf et.” (Bedi, 19281)

Kadinsılaşıma, Züppelik ve Endişe

Peyami Safa'nın Peyami Safa adıyla yayımladığı birçok eserinin ortak konusu Doğu-Batı olduğu gibi Doğu ve Batı'nın tipler üzerinden temsil edilmesidir. Bu romanların sonunda Doğulu erkek, Batılı züppe erkeği yener ve arada kalan kadın da önce Batılı erkekten hoşlanmasına rağmen sonunda doğru yolu bulur, Doğulu erkekle bir araya gelir. (Moran, 1983: 185-199) Cingöz Recai serilerinde kadının arada kalması gibi bir durum söz konusu değildir. Her kadın Cingöz'ü gördüğünde ondan etkilenmekten kendini alamaz. Nurdan Gürbilek, züppelik ile ilgili “aşırı Batılılaşma” ekseninde incelediği Tanzimat romanları ve bu minvalde yazılmış diğer romanlarda sadece bir züppeliğin değil bu züppeliğin ardında bir kadinsılaşıma ve etkilenme endişesini de barındırdığını söyler. Ayrıca bu romanlarda erkeğin kadinsılaşımasının her seferinde komediye dönüşmesi konusuna değinir. Züppelik neredeyse kadinsılaşıma ile eşdeğer gibi görülür bir haldedir. (Gürbilek, 2004: 51-73) Burada züppelik konusuna Gürbilek'in tespitlerinden yola çıkarak yeniden bakmak gerekiyor. Cingöz Recai, bir züppe midir? Evet, Cingöz Recai, bir züppedir, fakat Peyami Safa'nın kendi adıyla yazdığı kitaplardaki züppelere benzemez. Cingöz Recai, kadinsılaşıma endişesinden uzak bir züppedir. Cinsel gücünün ve atletik yapısının her seferinde ortaya konması onun kadinsılaşımasını imkânsız kılar. Öte yandan giyim-kuşamına gösterdiği özen, kendisine olan yüksek narsisizmi görünürlüğe olan merakıyla o da bir züppedir. Onun için aynalardan söz etmek doğru olmaz belki ama aynanın yerini tutan ve serüvenlerini yayımlayan gazete, aynadan farksız bir işlev görür.

Sherlock Holmes'ün Cingöz karşısında sergilediği tavır söz konusu olduğunda “kadinsılaşıma endişesi” yerine getirilmiş olur. Holmes'ün Cingöz'ün başarıları karşısında büyülenmesi ve bu sebeple acziyet içinde kalarak hisli bir konuma düşmesi onu kadinsılaştırmıştır. O da Cingöz'ü görüp de ona hayran olmaktan kendini alamayan kadınlar ile aynı konumdadır. Bu açıdan bakıldığında burada Peyami Safa'nın Batılı erkek-Doğulu erkek ve aradaki kadın tipleriyle ortaya koyduğu mücadeleyi şu şekle dönüştürdüğü görülür: Doğulu erkek ve bu Doğulu erkeğin cazibesine kapılarak kendisini kadinsılaşımdan alamayan Batılı erkek. Aradaki kadına burada gerek kalmamıştır, çünkü Batılı erkeğin kendisi zaten neredeyse bir kadın gibi davranmaktadır.

Gürbilek'in ikili karşıtlıklar söz konusu olduğunda Peyami Safa için ortaya koyduğu bir diğer karşıtlık da: Roman mı halk hikâyesi mi, roman mı mesnevi mi, roman mı Naima tarihi mi? karşıtlıklarıdır. Roman yazarak Peyami Safa'nın zaten bu tercihi yaptığını, bu tercihte Batılı olduğunu, bunun üstesinden gelmek için ise roman ama taşralı genç, roman ama Fatih formülüne başvurduğunu söyler. (Gürbilek, 2004: 176) Bu noktada sadece bu 15 kitaplık seriye değil diğer Cingöz Recai serilerine baktığımızda cevabın biraz daha farklı olduğu görülür. Bunlarda formül artık roman ama aynı zamanda halk hikâyesi, roman ama aynı zamanda hem Eyüp hem Beyoğlu olmuştur.

Önce ilkini ele alalım: Roman ama aynı zamanda halk hikâyesi. Yaklaşık 20-22 sayfa ve hikâye olarak dört seriden meydana gelen Cingöz Recailer'de, hikâye formu, Batılı bir hikâye formunu da içinde barındırmakla birlikte halk hikâyelerinde ve mesnevilerde sık karşılaşılan unsurları da içerir. Örneğin burada da bir anlatıcı vardır. Server Bedi, anlatıcı olarak metnin içine

Turkish Studies

girmiştir. Halk hikâyelerinin ve mesnevilerin ibret hikâyeleri burada farklı bir formda ancak yine “oku ve ibret al” şeklinde bir modele uygulanmıştır. Dolayısıyla roman ama aynı zamanda halk hikâyesi formülü elde edilmiş olur.

Formülün ikinci kısmını oluşturan Eyüp ama aynı zamanda Beyoğlu kısmına gelince. Bu da Cingöz’ün iş gereği Beyoğlu’nda görünmesine rağmen, onun kimsenin tanımadığı Eyüp’te bir evde yaşamasıdır. Cingöz’ün bir de böyle bir yüzü vardır. Gerçi bu yüzü sonraları tekrar etmeyecek, sadece şöyle bir değinilerek geçitirilecektir; ancak yine de önemli bir ayrıntıdır.

Bu formülün Sherlock Holmes tarafına bakıldığında öncelikle onun bir sinema yıldızı gibi karşılanması ve Cingöz tarafından misafir ağırlar gibi özenle uğurlanması arasında gelişen olaylarda Holmes’ün bir halk hikâyesi kahramanı gibi anlatılması önemlidir.

Dedektif romanında, özellikle de Sherlock Holmes hikâyelerinde Watson, Holmes’e sürekli sorular sorarak olayın sürmesini sağlar. Oysa burada olayın sürmesini sağlayan bizzat Cingöz’dür, - gerçi ilk başlarda bu rolü Mehmed Rıza kapmış gibi görünür ama Cingöz bu konuda da onu alt etmeyi başaracaktır- çünkü o, Holmes’ün kafasından geçenleri okurcasına onun her planına hazırlıklıdır ve üstelik onun rolünü de çalar. Holmes’ün vakaların sonunda olayı nasıl çözümlendiğini anlattığı bölümler artık Cingöz’ündür. O, vakalardan sonra suçu nasıl işlediğini mektup yazarak ya da telefon ederek Holmes’e haber verir. Artık Holmes rolü çalınmış bir dedektiftir. O halde yapabileceği tek bir şey vardır: Yenilgiyi kabul etmek. O da bunu yapar ve yaparken de her tarafa Cingöz’ün kudretini haykırmaktan geri kalmaz. Holmes, sonunda başarısızlığı kabul eder, hem de bir kere değil 15 kere. Her kitabın sonunda kibar hırsıza biraz daha hayran olur ve sonunda elinden bir şey gelmeyeceğini kabul eder. Kendi toplumunda gösterdiği başarıyı, toplumun bir bütün olduğu ve bunun parçalanamayacağı, suçun işlendiği yerde her zaman daha akıllı bir kanun koyucusunun olduğu fikrini İstanbul’da gerçekleştiremez. Bunun nedeni ise Cingöz’ün adı bir hırsız olmamasıdır, çünkü aslında Cingöz de bir kanun koyucudur. O, zenginlerden alır ve fakirlere verir. Yoksulun yanındadır, dolayısıyla halk onun yanındadır. Zaten halk arasında bir efsane olduğundan bile şüphelenilmektedir. Onun hakkında halk hikâyeleri bile uydurulmaya başlanmıştır. Halk bir mit yaratmıştır. Onu kurtaracak bir mite en çok ihtiyaç duyduğu dönemde böyle bir mit yaratması da olağandır. Ulusal bir mücadele vermiş bir halkın yazarının böyle bir metnin içinde böyle bir mite bahsetmesi tam da ulusal alegoriyle örtüşen bir durumdur. Server Bedi, sadece Cingöz’ün Türk halkı arasında bir mit durumuna gelmesinden değil yazdığı bu seri ile de bir mit yaratır. Ulusal mücadelesinde kendisine karşı savaşan ülkelerden birinin İngiltere’nin en zeki dedektifini, hatta en zeki insanını alt etmeyi başarır.

Bunun bir diğer tarafı kendi toplumunu aklamaktır. Dedektif anlatılarında olayın esrarengiz bir vakadan yola çıkması daha başta toplumun aklanmasını getirir. (Moretti, 2005: 177) Cingöz’ün olayları esrarengiz değildir, oldukça sıradandır. Ancak esrarengiz vakaya alışkın olan Holmes bunların sıradanlığını göremez. Böylece aslında toplum da aklanmış olmaz, çünkü toplumun zaten aklanmaya ihtiyacı yoktur. Zenginlerden alan bir hırsız suç işlemiş sayılmaz. Asıl suçlular yoksuldan çalan zenginlerdir. Dolayısıyla aslında dedektifin rolünü çalan Cingöz’dür. Böylece dedektif, toplumu aklama rolünden de olmuş olur. Toplumu soyanların peşinde olan bir hırsız suçlu değildir, asıl dedektiftir. Nitekim bu seride Cingöz bir polis gibi davranır. İz sürer, ipuçlarının peşinden gider ve sonuçlara ulaşır. İzlerin birbirleri arasındaki bağlantılarını kurar. Kanuna karşı kanunlar koyar. Onun kanunları daha sarsılmazdır. Polisin ne yaptığını öğrenmek için sürekli gazetelerdeki polislerle ilgili haberleri okur, ayrıca polise vakalarla ilgilenir. Bu haberleri arşivlemesi için bir adamını görevlendirmiştir. Toplumun asayişini sağlayan bir kurumun ne yaptığı onu daha yakından ilgilendirir, çünkü onun kendi asayiş anlayışı vardır. Üstelik millî değerlerine düşkündür. Asla yabancı hırsızlarla işbirliği yapmaz, o sadece kendisi gibi olanlarla çalışır. Soyduğu zenginler de çoğunlukla kuyumcular, meşhur zenginler ve mağaza sahipleridir. En büyük soygunu yapacağı yer

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

ise yine millî duygularla hareket ettiği Düyun-ı Umumiye'nin kasasıdır. Oradan milyonlar kaldıracaktır. Ancak bir dikkatsizlik sonuca kasayı içeriden kapatır ve ölümden kurtulur. Paralar da soyulmadan kalır.

Server Bedi, Sherlock Holmes'e Karşı Cingöz Recai serisiyle Türk edebiyatında taklit ve orijinal ilişkisi ile buna paralel olan züppe kavramına yeni bir bakış açısı getirir. Bu bakış açısında onun Peyami Safa taraflıyla Server Bedi tarafının farklılıklar gösterdiği de görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Server Bedi (1928a). **Kaybolan Adam**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928b). **Karanlıkta Hücum**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928c). **Han Baskını**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928ç). **Yerin Dibinde Sesler**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928d). **Gece Tuzağı**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928e). **Ateşten Gözler**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928f). **Sekiz Adım Kala**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928g). **Al Kanlar İçinde**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928h). **Gece Kuşları**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928ı). **İmdat**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928i). **Şeytanî Tuzak**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928j). **Sahte Sherlock**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928k). **Domuz Sokağı Vakası**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928l). **Polis Tuzağı**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- Server Bedi (1928m). **Cingöz'ün Ziyafeti**, İstanbul: Gündoğdu Matbaası.
- BALCI Ayşe Altınbaş (2005). **Türklerin Sherlock Holmes'ü Amanvermez Avni**, Bilkent Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- BHABHA Homi (1984). "Of Mimicry and Man: Ambivalence of Colonial Discourse", **October**, Vol. 28, Discipleship: A Special Issue on Psychoanalysis (Spring, 1984), pp. 125-133.
- DRAKE David (2009). "Crime Fiction at the Time of the Exhibition: the Case of Sherlock Holmes and Arsène Lupins." **Synergies Royaume-Uni et Irlande** n° 2 - pp. 109-110.
- GÜRBİLEK Nurdan (2004). **Kör Ayna Kayıp Şark**, İstanbul :Metis Yayınları.
- JAMESON Fredric (2008). **Modernizmin İdeolojisi**, İstanbul: Metis Yayınları.
- LEBLANC Maurice (2004). **Arsen Lüpen Herlock Sholmes'e Karşı**, İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- MANDEL Ernest (1996). **Hoş Cinayet- Polisiye Romanın Toplumsal Bir Tarihi**, İstanbul: Yazın Yayıncılık.
- MARDİN Şerif (2005). "Tanzimat'tan Sonra Aşırı Batılılaşma", **Türk Modernleşmesi**, İstanbul: İletişim Yayınları.

-
- MATHUR Suchitra (2006). “Holmes’ Indian Reincarnation: A Study in Postcolonial Transposition”, ed. Christine Matzke-Susanne Mühleisen, **Postcolonial Postmortems**, New York, pp. 87-108.
- MORAN Berna (1983). **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- MORETTİ Franco (2005). **Mucizevi Göstergeler**, İstanbul: Metis Yayınları.
- ÜYEPAZARCI Erol (2008). **Korkmayınız Mister Sherlock Holmes-Türkiye’de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü I-II**, İstanbul: Oğlak Yayınları.
- YIKAN Zülfikar Uğur (2004). **Peyami Safa’nın Server Bedi İmzalı Romanları**, Gazi Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.